

nalnega udejstvovanja (regionalni prostor, regionalni kompleks, regionalna družba, regionalna skupnost itd.) – pojasnjuje, kako zunanja politika vpliva na obnašanje v regionalni skupnosti in obratno (str. 106–115). Modelacija kompleksnega pojava je opisana preprosto, jasno, smelo in znanstveno točno. Čeprav so vprašanja, s katerimi se sooča avtorica, sama po sebi skorajda nepojasnljiva, pa avtorici uspe, da na logičen – in bralcu razumljiv način – pove nemo-goče. Tu je dodana vrednost knjige gotovo največja. Žal pa je po mojem mnenju to poglavje prekratko in bi si v prihodnjih avtoričinih delih obravnavana tema morda zaslužila še delavo in aplikacijo njenih teoretskih ugotovitev v praksi.

Iz tretjega poglavja preide knjiga v četrto, kjer se avtorica fokusira predvsem na razlikovanje med teorijo mednarodnih odnosov in teorijo zunanje politike. Te razlike ne počne ločeno, ampak vseskozi s pomočjo logike pojasnjevanja teorije regionalizma. Sam bi raje kot oblikovanje ločenega, četrtega poglavja vse skupaj zbral v enem, tretjem poglavju. S tem zadeva ne bi bila fizično ločena, saj gre v resnici za zaokroženo celoto.

V zaključku knjige avtorica ovrednoti predpostavke, poda nekaj svojih razmislekov o obravnavani tematiki ter povzame ključne ugotovitve. Dejansko je sklepni del ravno dovolj dolg, da bralca napoti k temu, da knjigo prebere. Moderni zaključki so žal pre pogosto predolgi in potem bralci le redko sežejo po knjigah, ker jim avtorji že vse povedo v uvodu in za-

ključku. Ta knjiga te napake nima. Če torej knjige ne bi prebral v celoti, bi mi prav draž, ki ga avtorici uspe doseči v zaključku, zbudil željo po branju. In že zaradi tega je knjiga naravnost odlična.

Za konec lahko zapišem le še to, da velja knjigo vsekakor prebrati. Pisana je tekoče, jasno in primerno za fakulteto raven, je pa res, da to ni lahko, poletno branje. Za študente mednarodnih odnosov, evropskih študij, prava in politologije bi morala biti obvezno branje, za druge zainteresirane pa izbirno. Vsekakor pa verjamem, da bo bralec po prebrani knjigi upal na njeno nadaljevanje.

Marko LOVEC
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Boštjan Udovič
Ekonomska in gospodarska diplomacija
Založba FDV, Ljubljana 2009,
222 strani, 27,50
(ISBN: 978-961-235-384-1)

»Ključ uspeha ekonomske in gospodarske diplomacije je, kot je zapisal Carri re (Guy Carron de la Carri re, op.), v diplomaciji, ki podpira ekonomijo« (str. 192). Udovičeva knjiga *Ekonomska in gospodarska diplomacija* je razmišljanje o fenomenu, ki po svojem bistvu izhaja iz modernega poddržavljenja kot načina svetovne (ekonomske) politike, in to v času, ki intenzivno ekonomizira državo kot

sredstvo v svetovnem gospodarstvu. Kako simptomatična je ob tem sodobna govornica gospodarskega sveta o diplomaciji (str. 131, 135), med drugim tudi fragmenti avtorjevih zapornih pogovorov z gospodarstveniki (str. 119), ki opozarjajo, da plesni čevlji domačih slovenskih diplomatov niso primerni za tek na kratke ekonomske proge! Vendar pa gre za več kot za vprašanje anahronizma ali diahronnega razvoja; gre za dialektiko. Udovičevo trditev, da so »/m/ožnosti, ki jih posamezna država ima, omejene in dane« (str. 191), je potrebno brati v kontekstu teze, da so države, ki niso »velike«, z globalizacijo še manjše, ker so politični moment Westfala in francoske revolucije (torej idejo o teritorialno suvereni nacionalni državi) (str. 70–5, 191) dokončno izčrpali transnacionalna podjetja, neposredne tuje investicije in selitev proizvodnje na Kitajsko (str. 111–7). Sodobna nacionalna politična agenda, ki se znova globalizira od zgoraj navzdol (str. 121), je novi mediavelizem. Fevdalne družine so zgolj zamenjale poslovne in finančne mreže, ceno dela, namesto solidarnosti visokih stanov pri zatiranju kmečkih uporov se določa solidarnost pri trgovinskih pritiskih na strošek dela, vrnilo se je celo staro dobro moralno križarstvo, ki meje skupnosti ohranja v nekoliko bolj protestantski verziji rekla Tujci nas ne motijo, dokler niso drugačni.

Novodobni kontekst delovanja diplomacije, v katerem so ekonomska, socialna in okoljska varnost ujete med svetovno gospodarsko strukturo, moralno tveganje državnega sis-

tema in večnivojsko ter pluriaktersko institucionalizacijo odnosov, zahteva predvsem širitev perspektive diplomacije kot fenomena in sredstva na polje diplomatskega delovanja kot na tisto, kar vpliva na konstituiranje diplomacije kot takšne. Tovrstno reflektivno zahtevo avtor oriše v prvem poglavju (predvsem str. 19–23, 29–31, 36–7). Pri tem pa ne gre le za razmišljanje o vertikalnem razmerju med notranjo in zunanjo politiko v svetu ali za razmišljanje o horizontalnem razmerju med ekonomsko diplomacijo (multilateralno delovanje, v skladu z definicijo avtorja), gospodarsko diplomacijo (bilateralno delovanje, prav tako v skladu z definicijo avtorja) ter poslovno in podjetniško diplomacijo, torej za neke vrste razmislek o novi diplomaciji v kontekstu zunanjega delovanja sodobnega tržnega gospodarstva. Razlike med zunanjepolitičnimi cilji zadnjega ministirovanja Dimitrija Rupla in formalnimi prioritetami aktualnega ministra Samuela Žbogarja, primerjave med vlogo, ki jo ZDA in Rusija igrata v slovenski deklaraciji o zunanji politiki (str. 32), Vilenska izjava, fenomen Washingtonskega konsenza in drugi primeri, kažejo na pomen splošnih in posamičnih norm, specifičnih učinkov posameznih sredstev in metod, možnosti in omejitev v okvirjih svetovnih struktur (str. 29–31) ter celo osebnosti nosilcev funkcij kot institucij neke diplomacije. Diplomacija je socialni fenomen in politična teorija mednarodnih odnosov in zunanje politike je že socializirana. Ta izpeljava je v monografiji vse prej kot

izčrpana, hkrati pa ji uspe pokazati na omejenost tehnokratskega instrumentalizma in modernističnega idealizma v diplomatski teoriji in praksi.

Drugo poglavje sledi ideji o vrnitvi diplomacije v družbo oziroma v zgodovino. Diplomati odvrže svoj frak, se pogaja za ovčjo kožo, posreduje med antičnimi rituali ekonomske vojne in miru (str. 55), trguje za drugi Rim, vzdržuje obstoj poslovnega zemljevida za sistem mestnih držav (str. 61–4) in vse do rojstva državne politike medira med kraljestvi mesa, krvi, zlata in zgodb (str. 65). Obraz diplomacije je pestrost svetovnega političnega protosistema, ki služi predvsem njegovi materialni fragmentiranosti. Tako je bilo tudi še v obdobju verskih vojn, francoske revolucije in Svete alianse. V času, ki mu pripisujemo rojstvo moderne državne in nacionalne ideje, s tem pa tudi izključujočo institucionalizacijo diplomacije, so bili diplomati še vedno trgovci z resnico in lažmi ter nekakšna samostojna podjetja – »nakup« diplomata je bil tako običajen, kot je danes nakup nogometaša v klubski ligi. Še najbolj nacionalna stvar v 17., 18. in celo 19. stoletju je ekonomski nacionalizem. Od Colberjevega merkantilizma do Tallyeranda, ki je moral Angležem sporočiti Napoleonov zakon, ki pravi, da če obstaja »samo sum, da je blago angleškega izvora, naj se zažge« (str. 72), so vojne med evropskimi silami sprožala različna vprašanja, kot je na primer vprašanje carine. Ekonomski nacionalizem je na stari celini, ujeti med velike trgovce in majhne fevdalce,

razsvetljene absolute in cerkvene države, delavce za mehanskimi statvami in polsvobodne kmete, discipliniralo šele angleško liberalno 19. stoletje (str. 78–9). Standardizacija in legalizacija ekonomskih odnosov, od industrijske proizvodnje do gospodarske politike in trgovinskih režimov, sta utrdili državo kot ekonomski fenomen, in s tem ustvarili moderno diplomacijo. O Cobden-Chevalierjevih sporazumih med Francijo in Veliko Britanijo v času Napoleona III. se že govori kot o funkcionalnem imperativu (str. 83). Potreba po depolitizaciji ekonomije je imanentna ekonomizaciji države kot sredstva. Seveda so bila do svetovnih vojn glavna vprašanja diplomatskih odnosov med Francijo, Veliko Britanijo, Nemčijo in Rusijo povezana z dostopi na trge, nadzorom nad morskimi ožinami, s finančnimi posojili, kolonijami in protektorati (str. 89), vendar ta vprašanja niso izhajala iz idealističnega protislovja med trgovinjo in državo, temveč iz države kot »modusa trga«.

Diplomacija, ekonomska ali ne, se je, tako kot država, v obdobju po drugi svetovni vojni v globljem teoretičnem smislu deekonomizirala do skrajnosti. Politična diplomacija je živela v folklori blokvske tekme sovražnih ideologij in političnih režimov z ekscentričnimi narodi in še bolj ekscentričnimi samodržci, pa čeprav sta bila oba bloka in vsi postkolonialni avtokrati del istih svetovnih gospodarskih razmerij in v njihovi funkciji. Diplomacija ekonomskih vprašanj pa je medtem postala privilegij institucij svetovne tržne eko-

nomije. Bretton-Woodske institucije (str. 114), OECD, transnacionalni gospodarski subjekti ter drugi nosilci liberalizacije, deregulacije in privatizacije so depolitizirali ekonomska vprašanja diplomacije. Bolj ko so se nosilci svetovnega trga vzpostavljali skozi transnacionalne institucije, bolj so se univerzalizirali ekonomski pritiski na vse funkcije države, tudi na diplomatsko. Avtor se pri opredeljevanju in razmejevanju pojmov in konceptov v tretjem poglavju poskuša ogniti tendenci, da bi na državo v slogu anglosaksonske teorije in prakse ekonomske diplomacije gledal kot na podjetje (str. 121), pa tudi temu, da bi konceptualizacijo diplomacije absorbirala do skrajnosti formalizirana normativna praksa neke diplomacije kot takšne (str. 124). Skuša se izogniti temu, da bi prakso ameriške podjetniške diplomacije ali francoske diplomacije nacionalnih interesov posplošil do absurda (str. 131). V kolažu perspektiv, od klasičnega pogleda Grahama Allisona na institucionalizacijo zunanjih odnosov države do poetike Jamesa Der Deriana, Udovič lušči ekonomsko državnštvo, ekonomsko zunanjo politiko in ekonomsko diplomacijo kot ovoje čebule, ki ni zrasla na naključnem polju.

V zadnji tretjini knjige se zdi ključno, kako se na plan prebija vprašanje, kako naj diplomacija v službi države ravna ob ekonomskem spreminjanju pogojev delovanja države kot takšne. Je diplomacija nepotreben davek na podjetniško iniciativo (str. 131)? Primer gospodarskega obiska, ki ga je slovenska diplomacija organizi-

rala na dan, ki je v ciljni državi veljal za državni praznik (to pomeni, da je država takrat v gospodarskem smislu stala) (str. 119), gotovo ni zmanjše primerne uporabe diplomacije. Primer slovenske pivovarske vojne nasprotno kaže, da diplomacija igra pomembno vlogo v ekonomskih odnosih. Še več, Nemčija, denimo, v razmerju do svoje gospodarske velikosti prednjači po deležu izvoza v svetovnem merilu in deležu gospodarskih predstavništev glede na BDP in delež izvoza. Tovrstna diplomatsko podprta izvozna usmerjenost je odigrala pomembno vlogo v nemški izhodni strategiji iz svetovne gospodarske krize. Je prihodnost diplomacije v ustvarjanju in vzdrževanju omrežij za poslovanje na tujem, v poslovnem servisu, v povezovanju poslovnih interesov z ekonomskimi in gospodarskimi nacionalnimi strategijami (str. 134)? V petem poglavju, ki je namenjen prispevku k razumevanju prakse vzpostavljanja slovenske ekonomske in gospodarske diplomacije, avtor pravi, da ostajajo odprta številna temeljna in organizacijska vprašanja v smislu, kdo, za koga in kaj naj bi počela naša ekonomska in gospodarska diplomacija (str. 178–9). Ter da potrebujemo diplomacijo, ki mora biti sposobna prilagajanja okolju (str. 191). Ali to pomeni predvsem ekonomizacijo diplomacije? Če se vrnemo na izhodiščni fenomen globalizacije in majhne države: pokojninske in zdravstvene reforme po priporočilih OECD-ja, fiskalna vzdržnost in debata o vstopu na nemško-francoski vlak, razprava o zapiranju diplomatskih

predstavništev kažejo, kako močno je dnevna politika obremenjena z ekonomsko globalizacijo nacionalne države. Udovičev delo zagotovo vnaša širši moment, ki razbija enobarvnost razprav v smislu alternativ med ekonomizacijo diplomacije in nacionalno gospodarsko diplomacijo skupaj z grškim scenarijem. Opozarja na ravni in kontekste, v katere je vpeto diplomatsko, od notranje do zunanje poli-

tike, od norm do sredstev in strukture svetovne ekonomske politike, znotraj katere poteka nenehna resocializacija diplomacije. Čeprav ne izpelje razmerja med »ekonomskim« in »gospodarskim« momentom diplomacije v sodobni globalizaciji, ohranja oboje, državo in trg, ob tem pa vsaj v teoretičnem smislu vzpodbuja razmišljanje v smislu: če si majhen, moraš predvsem gledati širše.